

Zvyk na deficit nás před jeho důsledky neochrání.

Vysoké schodky se stávají běžnou součástí hospodaření státu i v době ekonomické prosperity. Luboš Komárek z Národní rozpočtové rady upozorňuje, že rostoucí dluh omezuje prostor budoucích vlád a samotná nálepka „proinvestiční“ udržitelnost veřejných financí nezaručuje. Řešení podle něj vyžaduje debatu o výdajích i příjmech rozpočtu.

MARTINA SOBKOVÁ

Po téměř třiceti letech v České národní bance přešel Luboš Komárek letos v lednu do Národní rozpočtové rady. Zatímco v centrální bance se zabýval převážně dvouletým horizontem, nyní se v projekcích dívá až padesát let dopředu. V rozhovoru vysvětluje, proč je nutné vytvářet rezervy v dobrých časech, co veřejným financím přináší stárnutí populace a jak přemýšlet o financování obrany.

V České národní bance jste strávil téměř třicet let, od letošního ledna působil v Národní rozpočtové radě. V čem je pro vás největší rozdíl mezi těmito institucemi a změnil přechod od měnové k fiskální politice váš pohled na českou ekonomiku?

Českou národní banku bych přirovnal k perfektně fungující mezinárodní korporaci. ČNB má špičkové odborné zázemí, vysokou kredibilitu, propracované procesy, a tak je z mého pohledu právem jednou z nejdůvěryhodnějších institucí v zemi. Národní rozpočtová rada mi připomíná respektovanou auditorskou firmu. S nejnižším rozpočtem mezi kapitolami státního rozpočtu ve výši zhruba 25 mil. Kč dokáže opravdu malý tým odvádět obrovské množství kvalitní práce. Je to prostředí s velmi bezprostřední spoluprací nezátíženou zbytečnými formálními procesy. Zásadní rozdíl mezi ČNB a NRR však nespočívá ve velikosti či tradici fungování obou institucí – NRR pomalu vyhlíží desetileté výročí svého fungování, centrální banka je letos již stoletá – ale v nástrojích, které mají k dispozici. ČNB je mocná instituce: nastavuje hladinu úrokových sazeb v ekonomice, určuje výši kapitálových rezerv finančních institucí, stanovuje pravidla pro poskytování hypotečních úvěrů atd. Důraz klade také na komunikaci, protože její tón spolu s přijímanými rozhodnutími ovlivňuje očekávání ekonomických subjektů a finančních trhů. Hlavním nástrojem NRR je právě komunikace, tj. ono odborné slovo, opřené o nezávislé analýzy. Aktivní komunikaci upozorňujeme na rozpočtová rizika a vysvětlujeme, proč je zdraví veřejných financí důležité pro dlouhodobou stabilitu i prosperitu naší země. Tato práce mi dává hluboký smysl.

Můj pohled na českou ekonomiku a na důležitost provázanosti fiskální, měnové, ale i obehřetnostní politiky se nezměnil. Také v ČNB jsme fiskální politiku a její dopady pravidelně analyzovali, protože bez ní nelze posuzovat očekávaný vývoj inflace, hospodářského růstu ani optimální nastavení měnové politiky. Změnilo se nejen těžiště mé práce, ale i časový horizont. V projekcích NRR se snažíme dohlédnout, co se při zachování současného vývoje stane za 50 let, v ČNB šlo vesměs o horizont dvouletý odpovídající horizontu nejúčinnější transmise měnové politiky.

Optimální nastavování fiskální politiky vlády, resp. ministerstva financí ovlivňované četnými volbami vnímám jako mírně obtížnější než to v případě politiky měnové. Pro pochopení role fiskální politiky je vhodné se zamyslet nad základním typem otázek, tj. co má moderní stát lidem zabezpečovat, co má zůstat na jejich vlastní odpovědnosti a jak společné potřeby financovat.

Začneme otázkou, kterou sám otevíráte: co má vlastně stát zabezpečovat? Odpovídají v Česku očekávání od veřejných služeb tomu, kolik jsme ochotni odvádět na daních, nebo právě zde začíná problém dlouhodobé udržitelnosti?

Role státu se sice napříč zeměmi liší, mezi ekonomy však panuje shoda, že veřejné finance mají tři hlavní úkoly: pomáhat tam, kde trh nestačí, tlumit ekonomické otřesy a přispívat k soudržnosti společnosti. První, alokační funkce vychází z jednoduché myšlenky: některé věci potřebujeme všichni, ale trh je v potřebném rozsahu nezajistí. Proto společně financujeme například obranu, policii nebo pouliční osvětlení. Stát má také napravovat situace, kdy někdo přenáší náklady svého jednání na ostatní, třeba znečišťováním ovzduší. Zasahovat může rovněž při zneužívání tržní síly nebo nerovném přístupu k informacím. Druhá, stabilizační funkce působí jako tlumič nárazů. Když ekonomika slábne a lidé ztrácejí práci, veřejné rozpočty mohou propad zmírnit podporou v nezaměstnanosti či vhodně načasovanými investicemi. V dobrých časech má stát naopak vytvářet rezervy

a nepodporovat přehřívání ekonomiky. Fiskální politika má být proticyklická a vpředhledící. Podobně jako měnová a obehřetnostní politika musí počítat s tím, že účinky dnešních rozhodnutí se často projeví až s odstupem měsíců. Třetí, redistribuční funkce prostřednictvím daní, pojistného a sociálních dávek ovlivňuje rozdělení příjmů. Společnost prostřednictvím volených zástupců rozhoduje, jaké rozdíly v životní úrovni přijímá a jak pomůže lidem v obtížné situaci. Musí přitom vyvažovat solidaritu s motivací pracovat, podnikat a spořit. Kvalitu veřejných financí proto neurčuje samotná výše výdajů, ale jejich účelnost, adresnost a správné načasování tak, aby byly financovatelné dlouhodobě, bez neúměrného zatěžování budoucích generací.

Jak by podle vás měla vypadat dobře nastavená fiskální politika v období růstu a jak v době krize? Podle kterých ukazatelů poznáme, že stát hospodáří kvalitně, a ne pouze vykazuje přijatelný schodek?

Jak jsem již zmínil, dobře nastavená fiskální politika má působit proticyklicky: v časech ekonomické prosperity má vytvářet rezervy a v krizi je využívat ke zmírnění hospodářského propadu. Pokud ekonomika roste a nezaměstnanost je nízká, stát by měl hospodařit tak, aby snižoval poměr dluhu k HDP a vytvářel si fiskální prostor pro horší období. V recesi či krizi je naopak namístě nechat působit automatické stabilizátory a podle závažnosti situace přidat cílenou, dočasnou fiskální pomoc. Slovo dočasnou bych ještě jednou zdůraznil. Dlouhodobé hospodaření státu nesmí vést k soustavnému růstu zadlužení vůči výkonu ekonomiky, tj. HDP. Vzorem fiskální disciplíny je švýcarsko.

Kvalitní hospodaření státu poznáme podle výsledků, které za veřejné peníze získáváme, a jejich dlouhodobé udržitelnosti. Vedle prostého schodku proto sledujeme i jeho vývoj očistěný o vliv hospodářského cyklu a jednorázové operace, vývoj dluhu, úrokových nákladů. Při tomto posuzování by pomohlo tzv. výkonné rozpočtování, které propojuje rozhodování o výdajích s měřitelnými cíli a dosaženými výsledky. V Česku se zatím systémově neprosadilo.

Vládou schválený návrh rozpočtu na rok 2027 počítá se schodkem 386 miliard korun, zatímco letošní schválený rozpočet s 310 miliardami. Nakolik tento vývoj odráží dočasné potřeby a nakolik trvalý nesoulad mezi příjmy a výdaji? Nezvykli jsme si už na vysoké schodky jako na běžný způsob financování státu?

Takto vysoké schodky podle mého názoru signalizují dlouhodobější nesoulad mezi příjmy a výdaji. Nicméně spíše než na absolutní čísla je vhodnější sledovat vývoj v relaci k nominálnímu HDP, a to nejen pro samotný státní rozpočet, ale celý sektor vládních institucí. Toto číslo jednak postihne opravdu celý veřejný sektor, tj. dílčí přesuny jej neovlivní, ale je rovněž mezinárodně srovnatelné.

Pokud bych se vrátil k státnímu rozpočtu a tázanému nesouladu mezi jeho příjmovou a výdajovou stranou, tak si lze všimnout, že podíl mandatorních a kvazimandatorních výdajů na příjmech v čase roste, zatímco vůči HDP a celkovým výdajům zůstává zhruba stabilní. To ukazuje, že příjmová základna stále hůře pokrývá závazky státu a sliby politiků. Řešení proto vyžaduje debatu o obou stranách rozpočtu. Měli bychom hledat obdobu zrušené superhrubé mzdy, resp. se zamyslet nad modifikací míry daňové progresse. Ano, obávám se, že na vysoké schodky si zvykáme. Pokud se stanou běžnou praxí i v dobách ekonomické prosperity a navzdory volebnímu cyklu, pak to již může na-

bourat rozpočtový konzervatismus, který podle mého názoru Češi ve své DNA stále mají. Zvyk na deficit nás před jeho důsledky neochrání.

Mandatorní výdaje se často představují jako něco, s čím nelze mnoho udělat. Kde jsou skutečné překážky jejich změny a kde jde spíše o politickou neochotu? Ve kterých oblastech vidíte největší prostor pro trvalé zlepšení hospodaření?

Mandatorní výdaje nejsou z principu neměnné. Jejich úprava však vyžaduje politickou odvahu k úpravě zákonů, byť třeba s pozvolnou změnou. Skutečnou překážkou bývá politická neochota nést krátkodobé náklady rozhodnutí, jehož přínosy se projeví později; délka politického cyklu je z tohoto pohledu krátká. V Česku jsou navíc téměř každý rok nějaké volby: sněmovní, senátní či komunální. To podporuje sliby dalších výdajů a odkládání nepopulárních opatření. Prvním krokem by mohlo být alespoň nezvyšovat zákonné závazky mimořádnými příspěvky či valorizacemi nad stanovený rámec, jak se to děje u starších občanů v neproduktivním věku, nebo skokově nezvyšovat platby za státní pojištění. Mimochodem, v ČR se nám nedaří dostat výdaje na zdravotnictví v poměru k HDP na předkovidovou úroveň, jak se to stalo u řady států EU. Uvítal bych i zvýšení míry adresnosti fiskálních opatření, aby se dostala opravdu potřebným. Zde bychom mohli více pracovat s tzv. superdávkou, tj. dávkou stát-

ní sociální pomoci, a pomoc směřovat skutečně potřebným. Prostor pro trvalé zlepšení vidím v již zmíněném zavedení systému tzv. výkonového rozpočtování do praxe. To totiž umožňuje posuzovat výdaje podle dosažených výsledků, nikoli podle toho, zda dané ministerstvo vyčerpalo přidělené peníze. Každý výdajový program by měl mít jasný cíl, měřitelný přínos a pravidelné vyhodnocení, zda má pokračovat, resp. v jakých parametrech ho změnit.

Jakou sílu má dluhová brzda, pokud lze rozpočtová pravidla měnit nebo doplňovat výjimkami? Pomohlo by její zakotvení v ústavním zákoně a co dnes rozhoduje o tom, kdy na ni Česko narazí?

Zákonné limity včetně dluhové brzdy by opravdu měly být napříč politickým spektrem respektovány, přičemž rozumná politika si udržuje bezpečný odstup od těchto hranic. Fiskální prostor potřebujeme mít připravený pro případ nenadálého šoku, který v dnešní globalizované ekonomice dříve či později zase přijde. V ČR máme stanoveny vlastně dvě dluhové brzdy, měkčí politickou a tvrdší ekonomickou. Pokud přesáhne dluh k HDP 50 %, sníží se platová základna pro výpočet platů poslanců a senátorů Parlamentu v následujícím roce o 20 %. Ta tvrdší nastane, pokud dluh dosáhne 55 % HDP, což by omezilo rozpočtové rozhodování státu a celého veřejného sektoru a vynutilo si konsolidaci veřejných financí. Politici by neměli mít pokušení dluhovou brzdou měnit, i když je zakotvena „běžným“ zákonem. Ten by měli respektovat napříč politickým spektrem a přemýšlet, proč byl zaveden. Osobně bych uvítal v Ústavě ČR obecnou klauzuli o povinnosti státu hospodařit v duchu řádného hospodáře, obdobně jako zakotvuje péči ČNB o cenovou stabilitu při nastavování měnové politiky. Takový princip by mohl být vhodnější ústavní oporou než konkrétně vyčíslené procento. Zkušenosti např. Polska ukazují, že ani ústavní číselný limit není pojistkou, pokud se část zadlužení nezapočítává do národní definice dluhu a tímto směrem se veřejné finance rozvolňují. O tom, kdy na brzdu narazíme, rozhodují především budoucí schodky veřejných financí, včetně „supermandatorního“ výdaje, tj. úrokových nákladů z dluhu, a to, jak se bude ekonomice dařit, tedy výše nominálního HDP.

Upozorňujete na úroky a splácení dluhu jako na „supermandatorní“ závazek. Jak velký prostor mohou rostoucí úrokové náklady ukrajet z českého rozpočtu? A jaké poučení nabízí vývoj zadlužení, ratingů a dluhových výnosů v ostatních evropských zemích?

Úroky z veřejného dluhu jsou účtem za minulá rozhodnutí, který musíme jako první zaplatit. Často se označují za „supermandatorní“

výdaj: zatímco řadu jiných výdajů může stát změnou zákona upravit, sjednané úroky nemůže jednostranně snížit nebo odložit, protože by přišel o důvěru věřitelů. V rozpočtu si tak ukrojí své místo bez ohledu na to, zda právě potřebujeme více peněz ve školství, obraně nebo dlouhodobé péči o seniory. Dluh tak postupně omezuje i svobodu budoucích vlád rozhodovat, na co veřejné peníze použijí. Pro vývoj veřejných financí je zničitelská, pokud úroková sazba je dlouhodobě vyšší než výkon ekonomiky, ať už v nominálním, nebo reálném vyjádření. Pokud by se toto stalo na delší dobu realitou, dluh se začne nabílovat jak sněhová koule.

Evropská zkušenost ukazuje, že cenu státního dluhu ovlivňuje nejen jeho výše a struktura, ale i očekávaný vývoj i důvěryhodnost hospodářské politiky. Státy stojící mimo eurozónu se nemohou schovat pod ochranný deštník rezervní měny, a tak jsou jejich úroky v průměru vyšší. Zlepšování hospodaření může přinést vyšší rating a nižší rizikovou přírůžku. Příklad Francie, která má aktuálně nižší rating než ČR, však připomíná, že ani velká ekonomika nemá důvěru investorů zaručenou.

Vláda označuje návrh rozpočtu na rok 2027 za proinvestiční. Za jakých podmínek mohou investice na dluh skutečně zlepšit dlouhodobou udržitelnost veřejných financí? Započítáváme při rozhodování dostatečně také budoucí náklady na jejich provoz a údržbu?

Samotná nálepka „proinvestiční“ udržitelnost veřejných financí nezaručuje. Investice sice jsou pro budoucí výkon ekonomiky obecně lepší než spotřeba, ale trik je v tom, co si pod pojem investice představí. V lepším případě jsou to tzv. kapitálové výdaje, ale i ty v řadě případů nemusí výkon ekonomiky ovlivnit. Příkladem je výstavba budovy pro úřednický aparát. Pravou investicí je např. dostavba bloků Jaderné elektrárny Dukovany. Spoléhat tedy na to, že z dluhů jednoduše vyrosteme, je riskantní strategie. Konečnicí ani vláda nepočítá v aktualizovaném Fiskálně-strukturálním plánu, že by koruna vyplacená z veřejných prostředků přinesla do HDP více, tj. že hodnota multiplikátoru bude vyšší než jedna. Historická zkušenost napříč zeměmi a časem ukazuje, že toto nastává jen ve specifických obdobích následujících po hlubokých recesích, krizích či poválečných stavech. Navíc malá otevřená ekonomika typu té české řady výrobků či služeb dováží, což hodnotu násobitele veřejných financí přirozeně snižuje. Při diskusích o investicích zapomínáme i na budoucí provozní náklady s nimi spojené. Nová infrastruktura zpravidla znamená další výdaje na provoz, údržbu a pozdější obnovu. Přestřížením pásky zprovozněné dálnice rozpočtové náklady určitě nekončí, tím však neříkám, že se užitek občanů nezvyšuje, resp. dlouhodobě nebude působit na pozitivní vývoj ekonomiky.

Jak zajistit dlouhodobé financování obrany, aniž by vytlačovalo jiné zásadní výdaje nebo vedlo k neudržitelnému zadlužování? Měli bychom odlišovat financování jednorázového přezbrojení od trvalých provozních nákladů armády?

Zajištění obrany je základní funkcí státu a její financování musí být dlouhodobě předvídatelné. Česko se spolu s ostatními spojenci v NATO zavázalo do roku 2035 vydávat nejméně 3,5 % HDP na jadrové obranné výdaje. Vzhledem k tomu, že jsme dlouhodobě neplnili ani 2 % hranici, jde o zásadní rozpočtovou výzvu. Potřebujeme věrohodný víceletý plán respektovaný napříč politickým spektrem, který bude obranné výdaje postupně zvyšovat k cílované 3,5 % hodnotě. Ten by měl propojit obranné priority s úsporami v jiných oblastech, efektivnějšími nákupy techniky s potlačením specifických národních požadavků armády a posílením příjmů veřejných rozpočtů. Trvalé navyšování schodků, byť na životně důležitou obranu, řešením není.

Jednorázové přezbrojení a trvalý provoz armády bych určitě rozlišoval. U mimořádné modernizace či doplnění nového segmentu obrany – např. drony a protidronové obranné nástroje – může být včasná změna ku prospěchu budoucích tlaků na veřejné rozpočty. Bojovat drahou technologií – např. systémem Patriot nebo stíhacími letouny F-35 – vůči dronovému napadení není ekonomicky udržitelné.

Kde mohou s financováním obranného průmyslu a související infrastruktury pomoci banky, soukromí investoři či společné evropské nástroje? Jak odlišit skutečné sdílení nákladů a rizik od pouhého odsunutí účtu pro stát do budoucna?

Nevidím do detailních údajů, ale dovolím si tvrdit, že financování obranného průmyslu bankami již přestalo být tabu. V minulosti se např. podcenila možnost reexportů do problematických zemí nepatřících ke spojencům v NATO, což pak vrhlo neblahé světlo i na bankou poskytnuté úvěry. Z mé anekdotické evidence plyne, že banky běžně poskytují úvěry na rozšíření

výroby, export i provozní potřeby zbrojařských firem, u těch menších může nastat problém „vejít se“ do standardizovaného úvěrového skóringu. Zbrojařské společnosti také získávají vlastní kapitál vstupem na burzu prostřednictvím primárního úpisu akcií. Soukromí investoři tak mohou přinášet kapitál i pro inovace a související infrastrukturu. Velmi důležité však je, kdo skutečně nese náklady a rizika. Pokud soukromý partner odpovídá za prodražení, zpoždění nebo nedostupnost služby a může přijít o vlastní kapitál, jde o reálné sdílení rizik. Jestliže stát garantuje veškeré příjmy i krytí ztrát, tak tím pouze zvyšujeme veřejný účet. Proto musíme hodnotit celkové náklady, budoucí platby a záruky. Soukromé financování samo o sobě neznamená úsporu pro veřejné rozpočty. Společné evropské nástroje mohou teoreticky pomoci zárukami, výhodnějšími úvěry či podporou společných nákupů. V současné době je využíván program SAFE, kde ČR čerpá 2,06 mld. eur na modernizaci armády. Konkrétně jde o peníze směřující např. na pořízení tanků Leopard 2A8, vozidel Tatra T-815 či infrastrukturu s duálním vojenským využitím. Větší možnosti financování lze očekávat až od nového programového období EU na léta 2028–34.

Stárnutí populace zvyšuje nároky na důchody, zdravotnictví i dlouhodobou péči. Kterou z těchto oblastí v debatě o veřejných financích podceňujeme nejvíce a jaké změny už podle vás nelze odkládat?

Za nejvíce podceňovanou považuji dlouhodobou péči. O důchodech diskutujeme pravidelně a někdy je i valorizujeme nad rámec zákonných limitů, ale méně se ptáme, kdo se o rostoucí počet lidí odkázaných na pomoc druhých vlastně na závěr života postará. Nejde pouze o peníze a kapacity zařízení, ale i o ošetřovatele, samotná vyšší rozpočtová alokace pečovatelské „nevytvoří“. Značnou část péče nesou a budou nést rodiny, často za cenu omezení zaměstnání, nižších příjmů a potažmo vlastních budoucích důchodů. Solidarita v rodině je důležitá, ale nemůže její chod paralyzovat.

Odkládat bychom neměli propojení zdravotních a sociálních služeb, předvídatelné

Samotná nálepka „proinvestiční“ udržitelnost veřejných financí nezaručuje. Investice sice jsou pro budoucí výkon ekonomiky obecně lepší než spotřeba, ale trik je v tom, co si pod pojem investice představí.

financování dlouhodobé péče a rozvoj dostupných terénních i tzv. odlehčovacích služeb. Ve zdravotnictví bych zdůraznil prevenci a efektivnější organizaci péče, u důchodů stabilitu pravidel odpovídajících demografickému vývoji. Stárnutí populace je předvídatelný trend, o kterém víme a musíme se na něj postupně připravovat. Tyto dlouhodobé trendy pravidelně analyzujeme ve Zprávě o dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí, kterou Národní rozpočtová rada ke konci září vydala.

Jakou roli má v zabezpečení na stáří hrát vlastní spoření a investování? Za jakých podmínek může pomoci také veřejným financím, když samo o sobě nesnížuje závazky průběžného důchodového systému? A jak nastavit státní podporu, aby vytvářela nové úspory a byla dostupná i lidem s nižšími příjmy?

Pokud nebudeme chtít mít ve stáří viditelně nižší životní standard, tak k prvnímu důchodovému pilíři budeme potřebovat disponovat solidními úsporami anebo výnosy z investic. Jejich podíl pro zabezpečení životního standardu roste s tím, jak vysoké příjmy v době aktivního pracovního života máme. Český průběžný důchodový systém je totiž výrazně rovnostářský: s rostoucím výdělkem podíl příjmu nahrazený důchodem znatelně klesá. Pro občana pobírajícího průměrnou mzdu bude jeho státní důchod zhruba 44 % hrubého příjmu, pokud to je však dvojnásobek průměrné mzdy, pak je to již jen 31 % hrubého příjmu. Druhý pilíř měl, jak víme, jepiči život a byl ukončen a vypořádán v roce 2016. Zbývá tedy zapojení do třetího pilíře, resp. vlastní aktivita v oblasti spoření a investování. Optimální nastavení státní podpory je opravdu těžkou otázkou. Ve společnosti máme domácnosti, které si vůbec nevytvářejí úspory, a pokud, tak jsou minimální. Horní příjmový kvartil se v drtivé většině případů umí zabezpečit na stáří. U lidí s nižšími příjmy dává větší smysl přímý příspěvek k jejich vkladům než daňové zvýhodnění, které často nemohou plně využít. Pomoci mohou také příspěvky zaměstnavatelů. Význam role vlastních úspor roste ještě víc, pokud si domácnost za produktivního věku nevyřešila bytovou otázku. Pokud rozhodnutí domácnosti bylo nemovitost nevlastnit, o to větší úspory musí mít pro dobu stáří pro život v nájmu a podnájmu, zejména ve velkých městech. Investování do nemovitostí je někdy nazýváno čtvrtým důchodovým pilířem, likvidita tohoto „pilíře“ je však nízká a reverzní hypotéky jsou využívány jen velmi okrajově.

Mohly by dlouhodobé úspory domácností a obcí pomoci českým veřejným financím? Co tomu dnes brání a jak tuto ambici sladit s požadovaným výnosem, minimalizací rizika a likviditou?

V případě domácností osobně vítám, že měly možnost zakoupit státní dluhopisy. To u řady z nich rozšířilo alokaci úspor, která je v ČR jedna z nejvyšších ze zemí EU, a potažmo snížilo až nadměrnou držbu peněz na běžných a spořicích účtech s nižším úrokem. U obcí a krajů, které jsou součástí veřejných rozpočtů, je situace jiná. Zvýšení motivace obcí ukládat své volné peněžní prostředky v systému tzv. státní pokladny vnímám jako krok správným směrem. Je to výhodné jak pro stát, který bude moci lépe řídit svoji likviditu a rovněž získá část zdrojů za nižší úrok oproti úrokům placeným na finančních trzích, tak zároveň pro obce, pokud úroková sazba bude dostatečně atraktivní. Obce by také mohly ocenit bezpečnost úločky ve státní pokladně. Podmínkou tohoto vývoje je zvýšení komfortu v systému ABO-K spravovaném ČNB, jehož nová verze by toto již od října měla přinášet. Mohl by se tak usadit stav, kdy pro běžné transakce jsou využívány uživatelsky velmi přívětivé systémy komerčních bank, kdežto pro spořicí a termínované vklady by mohlo být ve větší míře využíváno systému státní pokladny. Prostředky domácností a obcí tedy trochu pomoci mohou, ale sílu zvrátit vývoj veřejných financí nemají, zejména na nejbližší dva roky.

Ve svých námětech se ptáte, zda bude příprava rozpočtu na rok 2028 jednodušší než na rok 2027. Kde vidíte hlavní komplikace a co bychom měli rozhodnout už nyní, abychom později nemuseli přistupovat k náhlým škrtnům či zvyšování daní?

Deficity veřejných financí se od roku 2025 prohlubují. Domácí fiskální pravidla, která byla doposud přísnější než evropská, byla letos rozvolněna. Příprava státního rozpočtu na rok 2028, ale i 2029 bude bez konsolidace veřejných rozpočtů nebo dalšího využívání výjimek – k tomu doufáme již nebude docházet – velmi problematická. Abychom totiž byli v souladu s aktualizovaným Fiskálně-strukturálním plánem, budeme muset naše deficitní hospodaření výrazně snížit. Pro rok 2028 to v NRR odhadujeme na zhruba 100 mld. Kč, pro rok 2029 pak o dalších 40 mld. Kč. Čím více si dnes budeme žít nad poměry, tím více bolestivé bude utahování opasků v budoucnosti.

Proč jsou podle vás nezávislé fiskální instituce důležité a co rozhoduje o tom, zda jejich doporučení politici skutečně berou vážně? Čím byste chtěl během svého mandátu přispět vy osobně a co byste považoval za úspěch svého působení v Národní rozpočtové radě?

Nezávislé fiskální instituce přinášejí do rozpočtové politiky nejen aktuální vyhodnocení přijímaných rozpočtových opatření, ale zejména dlouhodobý pohled přesahující ně-

kolik volebních období. To je něco, co se soustavně podceňuje a neexistuje zaběhlá platforma, jak projekty nad rámec politického cyklu řešit. Vzorem by pro nás mohlo být, vedle již uvedeného Švýcarska, Nizozemsko, kde se rozpočtové cíle stanovují na počátku volebního období.

Politici berou stanoviska NRR vážně, protože si postupně vybudovala odbornou autoritu a je ve veřejné debatě neopominutelnou institucí, a i veřejnost rozumí důsledkům ignorování našich varování. Osobně bych chtěl využít své mnohaleté zkušenosti z centrálního bankovníctví k posílení analytické práce a komunikaci rozpočtových souvislostí jak odborné, tak laické veřejnosti, včetně rozvoje finanční a ekonomické gramotnosti. Za velký úspěch bych považoval, kdyby se úvahy nad dlouhodobými dopady vývoje veřejných financí staly běžnou součástí politického rozhodování a respekt k rozpočtovým pravidlům nebyl ovlivněn střídáním vlád. ■